

یادداشت

جعفر صارمی*

رقیب‌های تولید در اقتصاد ایران

از ابتدای دهه ۹۰ رهبر انقلاب، تمرکز شعارهای سال را بر مسئله تولید بنا نهاده است. دلایل واضح این مسئله این است که تولید، همواره به عنوان یکی از کلیدی‌ترین و اساسی‌ترین پایه‌های توسعه و پیشرفت هر جامعه‌ای به حساب می‌آید. یکی از مشکلاتی که سبب رونق نداشتن فعالیت‌های تولیدی در کشور شده؛ فراهم نبودن شرایط مناسب فضای سرمایه‌گذاری و محیط کسب‌وکار است. اما علاوه بر مساعد نبودن این شرایط عامل دیگری نیز وجود دارد که به آن کمتر توجه شده است و آن مساعد بودن شرایط فعالیت‌های نامولد به عنوان رقیب تولید است.

بر همین اساس است که اقتصاددانان معتقدند راه رسیدن به تولید از بی‌ربغیت کردن مردم به فعالیت‌های نامولد می‌گذرد. دکتر عباس شاکری، هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبائی(ره) در کتاب اقتصاد ایران بیان می‌کند: «برای ارتقای وضعیت تولید باید محیطی فراهم کرد که در آن تولید کالا و خدمات مفید به صرفه باشد و برای ایجاد چنین محیطی باید زمینه‌های فعالیت‌های نامولد و غیر ارزش‌افزا را محدود کرد تا هزینه فرصت منابع برای کسب و کارهای غیر مولد کاهش یافته و رغبت عوامل اقتصادی را جلب کند».

■ **بازار بورس و اوراق بهادار**

از جمله اهداف اصلی بازار بورس و اوراق بهادار تأمین مالی برای شرکت‌ها و هلدینگ‌های تولیدی و خدماتی است. اما این ساختار می‌تواند بستری مناسب برای ترویج فعالیت‌های نامولد باشد. این در صورتی رخ می‌دهد که این ساختار محلی برای سفته بازی و خرید و فروش مکرر یا محلی برای حبس کردن سهام به دست سهام‌داران شاخص یا گروهی هماهنگ در بازار صورت بگیرد. این سوداگری تا زمانی که از سود قابل انتظار برای بنگاه پیشی نگیرد مشکل چندانی به بار نمی‌آورد اما در صورتی که این فعالیت سبب سودهای هنگفتی شود باعث می‌گردد، سرمایه‌گذاران بخش مولد نیز به این سمت سوق پیدا کنند در نتیجه این موضوع به جای کمک‌رسانی به بخش تولید به عنوان رقیب بخش تولیدی شناخته شود.

تجربه این مدل از فعالیت‌های نامولد را در سال ۹۸ به شکل واضحی رخ داد. در حال حاضر نیز به علت تبلیغات گسترده در ایران برای کسب درآمدهای دلاری، بازارهای مالی بین‌المللی نیز چنین نقشی را بازی می‌کنند و سبب می‌شوند تا سرمایه‌گذاری در بخش تولیدی کاهش یابد.

■ **بازار سکه و طلا**

بازار سکه وطلایکی از جذاب‌ترین بازارهای ایران محسوب می‌شود. به شکلی که در سال ۱۴۰۲ میزان بازدهی سکه‌وطلا حدود ۲۵درصد بوده که بیش از دو براب بازدهی بازار بورس است. جذابیت بازار طلا بسبب شده به عنوان یکی از اصلی‌ترین روش‌های سرمایه‌گذاری شناخته شود. این در حالی است که در ادبیات اسلامی برای جلوگیری از ر کود، نگهداری بیش از حد طلا به عنوان کنیز شناخته می‌شود و از آن نهی شده.

جذابیت بالای سرمایه‌گذاری در بازار طلا و سکه به ویژه در ایران، می‌تواند تأثیر قابل توجهی بر اقتصاد کلان و به ویژه بر بخش تولید داشته باشد. سرمایه‌گذاران و فعالان اقتصادی، با مشاهده بازدهی بالای این بازار، تمایل کمتری به ریسک‌پذیری و سرمایه‌گذاری در بخش‌های تولیدی نشان می‌دهند. این موضوع، به نوبه خود، می‌تواند رشد اقتصادی کشور را با چالش مواجه سازد زیرا سرمایه‌گذاری در بخش تولید، یکی از محرک‌های اصلی ایجاد اشتغال و تولید ناخالص داخلی است.

کشورهای مختلف دنیا، برای سوق‌دهی سرمایه‌ها به سمت تولید سعی کرده‌اند فعالیت‌های نامولد از قبیل بازار طلا را محدود کنند. برای مثال چین در طی دهه ۱۹۸۰ با اجرای اصلاحات گسترده سعی کرد زمینه‌های سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی در بخش تولیدی و صنعتی را فراهم کند. یکی از اقدامات چین در این دوره کنترل و محدودسازی بازار طلا با اعمال مالیات بر خرید و فروش طلا و همچنین محدودسازی واردات طلا بوده است.

■ **خدمات**

در نگاه اول، توسعه خدمات در ایران می‌تواند به عنوان یک عامل مثبت در نظر گرفته شود که به ارتقای کیفیت زندگی مردم و افزایش درآمدهای اقتصادی کمک می‌کند. اما وقتی به عمق مسئله نفوذ می‌کنیم، متوجه می‌شویم، رشد بی‌رویه و غیرمتوازن بخش خدمات نسبت به بخش تولیدی، می‌تواند به عنوان یک چالش جدی برای توسعه پایدار اقتصادی ایران مطرح شود.

در ایران بخش خدمات بدون هماهنگی با بخش تولید جلو رفته است. دکتر عباس شاکری، در کتاب اقتصاد ایران بیان می‌کند: «سهم خدمات از تولید داخلی در اقتصاد ایران حدوداً معادل سهم آن در کشورهای توسعه یافته است اما کیفیت آن بسیار متفاوت است. در اقتصاد ایران فعالیت‌های بازار گانسی، حمل و نقل و مستغلات حدود ۶۷درصد کل خدمات را شامل می‌شود. در حالی که این فعالیت‌ها در کل اتحادیه اروپا ۲۷درصد است. سهم بالای بازرگانی و مستغلات و سهم پایین خدمات عمومی، علمی و فنی حاکی از نامتناسبی شدید زیر بخش‌های خدمات در ایران به نفع بخش‌های نامولد می‌باشد.»

به عبارتی بخش‌هایی از خدمات در ایران جذابیت پیدا کرده‌اند که رابطه چندانی با تولید و بخش‌های مولد ندارند و خود منابعی برای تولید دشمنانند. برای مقابله با این چالش، ایجاد یک استراتژی ملی برای هم‌افزایی بین بخش‌های خدماتی و تولیدی ضروری است. این استراتژی باید بر تقویت بخش‌های خدماتی که می‌توانند به تقویت بخش تولیدی کمک کنند، مانند خدمات فنی و مهندسی، تحقیق، توسعه و آموزش مهارت‌های تخصصی تمرکز کند. توسعه این بخش‌ها می‌تواند به بهبود فرایندهای تولیدی، افزایش بهره‌وری و تقویت توان‌وری در بخش‌های تولیدی منجر شود.

مواردی که بیان شد تنها بخش کوچکی از رقیب‌های بخش مولد و تولیدی کشور است. ما چاره‌ای نداریم برای عبور از بحران‌ها و حرکت به سمت پیشرفت از حجم جذابیت فعالیت‌های غیر مولد با روش‌های گوناگون بکاهیم.

✽ **پژوهشگر اقتصاد**

گفت‌وگو

افشین نیک‌آذر

گفت‌وگوی «جوان» با نمایندگان مجلس

سامانه املاک و اسکان برای مقابله با سوداگری تکمیل شود

جمشید قائم مقام

نماینده مجلس

تبدیل مسکن به یک کالای مصرفی و خارج کردن آن از سوداگری از اهمیت بالایی برخوردار است و باید با جدیت در دستور کار باشد. تکمیل سامانه املاک و اسکان می‌تواند در این زمینه کمک‌کننده باشد. کسانی که به‌عنوان سرمایه‌گذاری به حوزه مسکن نگاه می‌کنند و به سوداگری در این بخش می‌پردازند، مسئول بخش زیادی از مشکلات این حوزه هستند

محمد رسول شیخی‌زاده

نماینده مجلس

نیاز است سیاستگذاری‌هایی در راستای حل و فصل مشکل خانه‌های خالی داشته باشیم و نظارتی در این زمینه اعمال کنیم. در نظر گرفتن مالیات برای خانه‌های خالی می‌تواند کمک‌کننده باشد. در صورتی که دولت بتواند خانه‌های خالی و احتکار شده را به چرخه مصرف وارد کند، اتفاق مثبتی در حوزه مسکن به لحاظ کنترل قیمت‌ها رخ می‌دهد و آ شدت مشکلات فعلی کم می‌شود

این بخش از اهمیت بالایی برخوردار است و باید در دستور کار دولت باشد.

■ **با استفاده از سامانه املاک و اسکان دست سوداگران را از حوزه مسکن کوتاه کنیم**
شیخی‌زاده در ارتباط با اثر گذاری خانه‌های خالی و احتکار مسکن در بروز مشکلات فعلی این بخش و به دردرسر انداختن خانوارها برای دسترسی به مسکن مناسب خاطر نشان کرد: از نظر من، یکی از معضلات کشورمان، مسکن‌های خالی است که با هدف

دانیال شایگان آکو

وی ادامه داد: حداقل ۳۰درصد از مشکلاتی که در حوزه مسکن داریم، بر اثر وجود خانه‌های خالی و احتکار مسکن رخ داده است. کسانی که به عنوان سرمایه‌گذاری به حوزه مسکن نگاه می‌کنند و به سوداگری در این بخش می‌پردازند، مسئول بخش زیادی از مشکلات این حوزه هستند.

نماینده مجلس شورای اسلامی خاطر نشان کرد: در نبود سامانه جامع املاک و اسکان امکان سیاستگذاری‌های صحیح در حوزه مسکن و به تعادل رساندن قیمت‌ها وجود ندارد. کاملاً درست است. تا وقتی اطلاعات دقیق و جامعی در خصوص مالکیت و سکونت افراد نداشته باشیم، نمی‌توانیم سیاست‌های درستی در حوزه مسکن اعمال کنیم.

وی ادامه داد: هر طرح بزرگ اقتصادی اگر به صورت کامل اجرایی نشود و راه فرار برایش وجود داشته باشد، نتیجه مورد نظر حاصل نمی‌شود. دولت باید ناظر بر اجرای تمامی حلقه‌ها باشد تا در نهایت مشکلات حوزه مسکن حل‌وفصل شود.

نماینده مجلس شورای اسلامی، در پایان خاطر نشان کرد: با توجه به مشکلاتی که افشار ضعیف و متوسط در حوزه مسکن با آن مواجه هستند، حل و فصل مشکلات

سوداگری و احتکار مسکن در کشور بسیار اهمیت دارد. هر سیاستگذاری، در حوزه مسکن نیازمند در اختیار داشتن اطلاعات اسکان و مالکیت افراد است. تا وقتی این اطلاعات را در اختیار نداشته باشیم، نمی‌توانیم سیاستگذاری مناسبی در ارتباط با ساماندهی خانه‌های خالی و مقابله با احتکار مسکن داشته باشیم.

در همین راستا «جوان» با جمشید قائم مقام، نماینده رامیان و آرادشهر در مجلس و محمدرسل شیخی‌زاده، نماینده قروه و دهگلان در مجلس در خصوص لزوم تکمیل سامانه املاک، اسکان و استفاده از اطلاعات این سامانه در راستای شناسایی خانه‌های خالی، مقابله با احتکار و سوداگری در حوزه مسکن و به تعادل رساندن قیمت‌ها به گفت‌وگو نشسته است.

■ **تکمیل سامانه املاک و اسکان ابزاری برای پایان دادن به سوداگری در حوزه مسکن**
قائم مقام در رابطه با لزوم تکمیل سامانه املاک و اسکان گفت: تبدیل مسکن به یک کالای مصرفی و خارج کردن آن از سوداگری از اهمیت بالایی برخوردار است و باید با جدیت در دستور کار باشد. تکمیل سامانه املاک و اسکان می‌تواند در این زمینه کمک‌کننده باشد.

سامانه‌ها در دنیای معاصر نقش بسزایی در سیاستگذاری‌ها دارند. بدون کمک این سامانه‌ها و اطلاعاتی که در اختیار قرار می‌دهند، تقریباً سیاستگذاری صحیح در حوزه‌های مختلف امکان‌پذیر نیست. بیا درک این موضوع، قانون راه‌اندازی سامانه املاک و اسکان در کشور مصوب شده است. بر اساس قانون، تمامی افراد باید اطلاعات مربوط به سکونت و مالکیت خود را در این سامانه به ثبت برسانند. در غیر این صورت، دولت آنها را مالک ملک مورد نظر نمی‌شناسد. تکمیل و راه‌اندازی سامانه املاک و اسکان از جمله مهم‌ترین اولویت‌هایی است که بسیاری از کارشناسان برای وزارت راه و شهرسازی مطرح می‌کنند.

راه‌اندازی سامانه املاک و اسکان نیازمند همکاری نهادها و دستگاه‌های مختلف کشور است. به طور مثال، بر اساس قانون بانک مرکزی باید در هنگام صدور دسته چک از متقاضیان درخواست کدبستی اخذ شده از سامانه را کند. سامانه ثبت احوال کشور نیز باید به سامانه مورد بحث وصل شود و اطلاعاتش را در اختیار قرار دهد.

تکمیل سامانه املاک و اسکان به لحاظ مقابله با

یادداشت

علیرضا حاجی‌زاده

افزایش قیمت بنزین، نیازمند بسته سیاستی

خواهد خورد؛ در حالی که شاهد هستیم حمایت از خودروسازهای داخلی نتیجه مثبت آنچنانی به همراه نداشته است.

■ **بسته سیاستی در مقابل سیاست تک خطی**

مطابق که بیان شد، هر کدام از اقدامات دولت در رابطه با بنزین با موضوع دیگر، آثار و نتایج متعددی دارد. البته پیامدهایی که ذکر شد، تعداد محدودی بود و می‌توانستیم در عرصه گسترده‌تری مسئله را ببینیم و پیامدهای بیشتری را در نظر بگیریم. اما فقط سعی داشتیم به صورت محدود این تأثیر گذاری که مانند قطعات دومینو، عوامل روی یکدیگر تأثیر می‌گذارد را به نمایش بگذاریم. بر این اساس است که می‌گوییم راه حل

منظور راه‌حل‌های قیمتی و غیر قیمتی متفاوتی وجود دارد که یکی از آنها توسعه خودروهای کم‌مصرف، هیبریدی و برقی است. توسعه خودروهایی کم‌مصرف، هیبریدی و برقی مزایا و معایب خود را دارد. بیشتر این خودروها وارداتی هستند و برای واردات نیاز به ارز دارند. نیاز به ارز باعث می‌شود، تقاضای ارزی مانند دلار افزایش یابد و باعث بالا رفتن قیمت دلار شود. ثبات بالا رفتن قیمت دلار هم واضح است؛ بالا رفتن قیمت و فشار بر سفره‌های مردم، از سوی دیگر، با توجه به کم‌مصرف بودن این خودروها، تقاضای بنزین کاهش خواهد یافت. بر اثر کاهش تقاضای بنزینی، پرداخت به یارانه از سوی دولت کاهش می‌یابد (که آثار مثبت آن بالاتر اشاره شد).

ناتراری بنزین یک سیاست تک خطی مانند افزایش قیمت بنزین نیست، بلکه بایستی در قالب یک بسته سیاستی به دنبال حل مسئله باشیم. بایستی منشأ بروز مشکل و مسئله را بررسی کنیم. اقدامات رامشخص کنیم، تأثیر اقدامات را در نظر بگیریم، بررسی کنیم آیا اقداماتی که در نظر گرفتیم به نتیجه مطلوب مورد نظر ما منتهی خواهد شد؟ آثار مثبت و منفی اقدامات چه خواهد بود؟، برای کاهش آثار منفی تدبیری بیندیشیم و در نهایت به مرحله اجرا وارد شویم. لذا اگر دولت بنا دارد مسئله ناتراری بنزین حل شود، باید بسته سیاستی خود را آماده کند و برای همه مردم و به خصوص نخبگان آن را تشریح نماید.

البته این خودروها معمولاً قیمت بالاتری نسبت به خودروهای پرمصرف دارند؛ به همین علت، راننده‌های این خودروها پسرای جابه‌جایی بار و مسافر، کرایه بالاتری را طلب خواهند کرد. همچنین، قیمت بالا باعث شده است که مردم توان خرید این خودروها را نداشته باشند. این نکته نیز حائز اهمیت است که قیمت بالا، به علت قیمت خود خودرو نیست بلکه به دلیل تعرفه‌هایی است با عناوین مختلف مانند گمرکی، مالیات و... روی قیمت خودرو اضافه می‌شود. یکی از دلایل بیان شده برای اینکه تاکنون این نوع خودروها با حجم زیاد وارد کشور نشده، آن است که اگر تعرفه‌ها را کاهش دهیم و قیمت نهایی خودروها کاهش یابد، تولید داخلی ضربه